

A város krónikája

A XII. században az óbudai káptalan birtokában volt, majd tőlük vette meg III. Béla király. Imre király 1202-ben Korláth Benedek vajdának ajándékozta. II. András király Korláthot száműzte és a város újra királyi kézbe került. 1241-ben a tatárok pusztították el. Írott forrásban 1264-ben „Capella Sancti Martini” néven egy Szent Márton tiszteletére szentelt kápolnájával kapcsolatban említik először. Később németül „Mertesdorff”-nak is hívták, de akkoriban még jelentéktelen falu volt ahol a kápolnán kívül csak néhány ház állt. A 13. század végétől a 14. század közepéig a Gutkeled nemzetség birtoka. 1371-ben kiépült a várost övező védőfal, I. Lajos királynak ez évben kelt oklevele szerint a település Szarvkő várának tartozéka, a Kanizsai család birtoka. 1388 és 1392 között ők építettek várat a mai kastély helyén, amely egyszersmind későbbi fejlődését is elősegítette. A hagyomány szerint lakói várának erős falairól kezdték a várat, majd a települést „Eherne” vagy „Eiserne” (azaz vasból való) néven hívni. Ebből alakult ki a város mai német neve.

1373-ban Nagy Lajostól mezővárosi, 1388-ban Luxemburgi Zsigmondtól vásártartási jogot kapott. A 15. században a Kanizsaiak ferences szerzeteseket hívtak ide, aki felépítették Szent János evangélista tiszteletére szentelt gótikus templomukat. 1405-ben Vilmos osztrák herceg foglalta el. 1440-ben Albert osztrák hercegnek zálogosították el. 1464-ben Mátyás lemondott róla III. Frigyes javára a korona fejében. Frigyes az akkor Ausztriában virágzó Szent György-rend lovagjainak ajándékozta. 1482-ben Mátyás haddal foglalta vissza, majd 1490-ben I. Miksa német-római császár ismét elfoglalta és csak 1622-ben került vissza Magyarországhoz. Közben osztrák nemes családok zálogbirtoka volt. 1529-ben és 1532-ben feldúlta a Bécs falai ellen vonuló török had. Ezt követően falait megerősítették és bástyákkal látták el. A 16. század közepén lakóinak nagy része a reformáció hatására evangélikus lett. 1585-ben az ellenreformáció hatására lakói újra katolikusok lettek. 1589-ben tűzvész pusztította. 1622-ben Fraknó várával együtt császári adományként Esterházy Miklós kapta meg. Ezután több mint 300 évig a család birtoka volt. 1648-ban 16 000 arany és 3000 mérő bor ellenében megváltotta szabadságát és szabad királyi város lett. 1683-ban Kismartont a Bécs ellen vonuló török támadta meg. 1674-ben felépült a város első kórháza, 1701-ben pedig a Hegyi templom. A hercegi család hívására számos hivatalnok és művész telepedett le itt megalapítva Felsőhegy községet. 1704-ben falai alatt szenvedett vereséget Károlyi Sándor kuruc serege a császáriaktól. 1713-ban pestisjárvány dült, amelynek számos lakos esett áldozatul, köztük Esterházy Pál herceg is. 1768-ban és 1776-ban tűzvész pusztított, amelyek után az egész városközpontot újjáépítették. Lényegében ekkor alakult ki a mai belváros képe. A virágzó polgári kultúra tükröződött a többemeletes épületek megjelenésében. Részben még késő gótikus boltozatok és a barokk homlokzatok formájában. De középkori elemek is megfigyelhetők, a városfal és a lőportorony esetében. 1761-ben lett Joseph Haydn az Esterházyak udvari zenekarának vezető helyettese. Ideérkezése Kismartont az európai zenekultúra egyik központjává tette. A város I. és II. Miklós hercegek alatt élte virágkorát. 1809-ben francia seregek szállták meg. A virágzásnak 1813-ban lett vége, amikor a hercegi udvar súlyos adósságai miatt takarékosági intézkedésekre kényszerült. A híres énekkart feloszlatták és a fényes hercegi udvartartást is fel kellett adni. 1853-ban a város szélén felépült a kadétiskola. 1876-ban a magyar alkotmányreform során Kismarton elveszítette szabad királyi városi státusát és Sopron vármegye része lett. 1897. december 18-án megépült a vasúti összeköttetés Sopron és Pozsony irányában.

A városhoz kötődő híres emberek:

- Itt született 1635. szeptember 7-én és itt hunyt el 1713. március 26-án Esterházy Pál herceg, Magyarország nádora.
- Itt hunyt el 1682. március 31-én Esterházy Orsolya, Esterházy Pál nádor első felesége
- Itt született 1758. április 12-én Eötvös Pál író.
- Itt született 1766. március 28-án Weigl József zeneszerző.
- Itt született 1778-ban a hiénc származású Josef Semmelweis († Buda, 1846-ban), Semmelweis Ignác orvosnak, az Anyák megmentőjének édesapja.
- Itt született 1796. május 7-én Packh János építész.
- Itt született 1806. június 21-én Paur Iván levéltárnok, régész, történész, epigráfus.
- Hyrtl József 1811. december 7-én orvosdoktor, anatómus, egyetemi tanár, patológus.
- Itt született 1821. február 20-án Storno Ferenc festőművész, építőművész, restaurátor, műgyűjtő.
- Itt született 1832. június 1-jén Markó Ferenc festőművész Markó Károly fia.
- Itt született 1892. május 27-én Vitéz Kisbarnaki Farkas Ferenc vezérezredes katonatiszt és cserkészvezető.
- Itt hunyt el 1853-ban Albach József Szaniszló ferences szerzetes, hitszónok, Kossuth Lajos lelkes híve.